

Nei til EU **FAKTA**
Januar 2025

Jordbruket og EU

Utenfor EU har Norge en egen jordbrukspolitikk, utformet gjennom jordbruksforhandlinger og politiske prosesser i Stortinget. Vi kan skreddersy politikken til å passe norske forhold.

EUs felles landbrukspolitikk

EU har en felles landbrukspolitikk for alle medlemslandene, og ingen toll på landbruksvarer seg imellom. EUs landbrukspolitikk er bygd opp av to pilarer i støtteordningene. Direktetøtten fra EUs budsjett utgjør mesteparten av midlene som går til jordbruket i EU. I den andre pilaren, som særlig består av bygdeutviklingsmidlene, kan medlemslandene bidra med inntil samme støttebeløp som fra EUs budsjett. En del av midlene i begge pilarene skal brukes til miljøtiltak.

Det er forskjell på jordbruket i de ulike EU-landene, men hovedbildet er at EUs politikk driver fram stordrift og eierskapskonsentrasjon. De største jordbruksbedriftene mottar brorparten av EUs støttemidler, 80 prosent av pengene går til 20 prosent av gårdene.¹ Flesteparten av gårdene i EU drives av familier, men selskaper har overtatt mye av jordbruksarealet og husdyrholdet. 44 prosent av jordbruksproduksjonen i EU kommer fra gårder som ikke er familieeid.² Om vi ser til våre naboland i EU er størrelsen på gårdene en ganske annen enn her hjemme. De danske melkebrukene har over 200 dyr og i Sverige om lag 100 melkekyr. I Norge er antallet rundt 30 melkekyr på ett bruk.

Det intensive jordbruket i EU medfører store utfordringer med naturødeleggelse, vannforurensning, klimautslipp og dyrevelferd. EU har vedtatt miljøstrategien «Farm to Fork» for landbruket, men gjennomføringen av tiltakene er uvis. Politikken fra Brussel kritiseres for å mangle forståelse for hverdagen i landbruket med presset økonomi, og har møtt kraftige motreaksjoner fra bøndene i EU.

I november 2024 inngikk EU Mercosur-avtalen med land i Sør-Amerika, som skal gi mer frihandel også med matvarer, mot store protester fra landbruksorganisasjonene i EU-landene. EU-Mercosur-avtalen kan skape et press for en tilsvarende avtale for Norge gjennom frihandelsforbundet EFTA.

Levekraftig jordbruk og trygg norsk mat

Et medlemskap i EU ville føre til en dramatisk nedtrapping av jordbruket i Norge. Vår natur, klima og kostnadsnivå gjør det nødvendig med egen jordbrukspolitikk og tollvern for å sikre matproduksjonen. Som EU-medlem ville kvoteordningen på melk og flere andre ordninger som sikrer jordbruk over hele landet, måtte avvikles. Dagens markedsregulering for jordbruksvarer styrt av bondeide samvirker kunne ikke videreføres. Et EU-medlemskap betyr svekket matberedskap og større usikkerhet om maten er trygg.

Norge har et høyere kostnadsnivå enn EU-landene. Mange norske produsenter ville ikke klare seg økonomisk dersom Norge ble del av EU-markedet for landbruksvarer og den felles landbrukspolitikken. Presset for økonomisk effektivisering og stordrift ville bli forsterket, og jordbruket i store deler av Norge ville blitt lagt ned. Et EU-medlemskap er ikke forenlig med målet om et jordbruk over hele Norge.

Jordbruket og matforedling i industrien er gjensidig avhengig av hverandre. Næringsmiddelindustrien basert på norske råvarer er en av de største fastlandsindustriene. 90 000 personer har sitt arbeid tilknyttet norsk mat. Redusert jordbruksproduksjon har en høy pris for både sysselsetting og bosetting i distriktene.

Det er god miljøpolitikk å bruke våre ressurser til å brødfø egen befolkning, i stedet for import av matvarer med lang transport. Dessuten er det usolidarisk og usikkert å basere vår matforsyning på andre lands jordbruksareal. Svekket selvforsyning vil gjøre Norge mer sårbar for matvarekriser i framtiden.

Dyrevelferden for husdyrene i Norge er generelt bedre enn i EU-landene. Et husdyrbruk med små, spredte enheter uten like intensiv produksjon gir mindre stress, sykdom og mistrivsel for dyrene. Det gir samtidig et produksjonssystem med bedre forutsetninger for å kontrollere smittsomme sykdommer. God dyrevelferd henger også nært sammen med oppfølgingen av regelverket og tett samarbeid mellom næringen og myndighetene.

Bruken av antibiotika i det norske jordbruket er mye lavere enn ellers i Europa. Et annet eksempel på mindre smitteproblemer er salmonella i eggproduksjon, som er et problem i mange EU-land, men ikke i Norge. Når EU fastsetter kort holdbarhetstid på egg, er det ikke tilpasset norske forhold og fører til unødvendige kostnader og matsvinn.

EØS-avtalen: Økt matimport fra EU, men ikke svenske tilstander

EUs jordbrukspolitikk er ikke en del av EØS-avtalen. Norsk jordbruk blir likevel på mange måter påvirket av EØS-avtalen, for eksempel EUs regler for matkvalitet og dyrevelferd. Stadig vekk kommer det nye EU-regler som gjør at EØS-avtalen berører landbruket på nye måter, for eksempel direktivene om industriutslipp og avskoging.

EØS-avtalens artikkel 19 pålegger at Norge og EU annethvert år gjennomgår vilkårene for handel med landbruksvarer. Kvotene for tollfri handel med varer som ost, kjøtt og grønnsaker er økt flere ganger, og importen undergraver norsk matproduksjon. Importen av landbruksvarer fra EU er seksdoblet siden år 2000.

Protokoll 3 i EØS-avtalen gjør at mange bearbeidede varer som bakevarer, yoghurt og iskrem inngår i den frie vareflyten i EØS. Det er bare lov å kompensere med toll og prisnedskrivning for ekstra kostnader industrien har ved å bruke norske råvarer (RÅK-ordningen). Importen av brød og deig har økt kraftig.

Utviklingen har likevel vært mer dramatisk for Sverige, etter at landet ble EU-medlem i 1995. Det svenske jordbruket har hatt en utvikling med redusert selvforsyning og tap av nasjonalt eierskap. Produksjonen særlig av svinekjøtt, storfekjøtt og melk har gått ned. Importen har økt. Foredlingsindustrien har endret seg fra samvirker som bøndene selv eier, til foretak eid av internasjonale investorer.³

Noter

- 1 EU-kommisjonen mai 2020, https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cmef/cap-performance-2014-20_en
- 2 Eurostat oktober 2023, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20231024-2>
- 3 AgriAnalyse februar 2021, <https://www.agrianalyse.no/publikasjoner/jordbruket-i-sverige-i-unionen-article1240-856.html>

Bli medlem: neitileu.no/bli-medlem

